ҚӘҺРИМАН ҒОҖАМБӘРДИ

УЙҒУРЛАР

(Қедимий заманлардин
та һазирқи күнләргичә
болған этносәясий тарих)

МУНДӘРИҖӘ

Уйғурларниң сәясий тарихини йорутушта ташланған чоң қәдәм.........3

I ҚИСИМ

Қисқичә физика-җуғрапийәвий характеристика. Тәвәси вә чегарилири...6

II ҚИСИМ

Қедимий уйғурлар Җәмийити вә дөлити асаслириниң шәкиллиниши..13

1-БАП. Уйғур қәбилилири, қәбилиләр иттипақлири вә қедимий дөләтләр...13

2-БАП. Оғузхан тәңриқутлуғи..21

III ҚИСИМ

Оттура әсирләрниң бешидики уйғур қағанатлири (V – VIII әсирләр)...26

1-БАП. Гаочә уйғур қағанати (487 – 546-жиллар)...............................26

2-БАП. Уйғурлар Түрк қағанлиғиниң тәркивидә..................................27

3-БАП. Орхондики Уйғур қағанатлири (646 – 845-жиллар)................32

IV ҚИСИМ

Оттура әсирләрдики уйғцр қағанлиқлири (IX – XVII әсирләр)....40

1-БАП. Турпан (Идиқут) қағанлиғи (850 – 1335-жиллар)..................40

2-БАП. Кәңсу (Гәнҗу) қағанлиғи (848 – 1036-жиллар).......................47

3-БАП. Қараханийлар қағанлиғи (850 – 1212-жиллар).........................51

4-БАП. Уйғурлар моңғул империяси дәвридә (1218 – 1348-жиллар)...63

5-БАП. Уйғурлар вә Моғулстан (1348 – 1465)......................................69

6-БАП. Йәкән (Сәидийә) Уйғур дөлити (1514 – 1680-жиллар)...........77

V ҚИСИМ

Уйғурлар ойрат ханлиғи дәвридә вә Хитай чин сулалисиниң мәркизий Азиягә жүрүш қилиши...117

1 БАП. Уйғурстанниң XVIII әсирниң биринчи йеримидики геосәясий әһвали....................117
2-БАП. Хитай чин ханданлиғиниң ойрат ханлиғини йоқитиши........125
3-БАП. Хитай чин ханданлиғиниң тибәткә қарши тәҗавузи............127
4-БАП. Хитай чин ханданлиғи тәрипидин уйғурстанниң ишғал қилиниши....................128
5-БАП. Ғожилар вә қалмақлар дәвридики бәдиий әдәбият...............139

VI ҚИСИМ

Уйғурларниң миллий-азатлиқ күриши (УМАК)..........................143
УМАКниң биринчи басқучи (XVIII әсирниң 70-жиллиридин – XIX әсирниң 70-жиллириниң бешиғичә)....................143
1-БАП. 1760 – 1860-жиллар дәвридики хәлиқ қозғилаңлири...........144

VII ҚИСИМ

УМАКниң иккинчи басқучи (XIX әсирниң 70-жиллириниң бешидин – XX әсирниң 20-жиллириғичә)....................162
1-БАП. XIX әсирниң 70-жиллириниң бешидики Уйғурстанниң Мәркизий Азиядики геосәясий әһвали....................162
2-БАП. Уйғурлар билән туңганларниң 1864 – 1865-жиллардики Хитайниң Чин ханданлиғиниң зулумиға қарши қозғилиңи вә Уйғурстанда мустәқил бәш дөләтниң қурулуши....................189
3-БАП. Қозғилаңниң иккинчи басқучи. Мәркәзләшкән Уйғур Йәтишәр дөлитини қуруш жәриянининиң тамамлиниши (1864 – 1878-жиллар)....................205
4-БАП. Или султанлиғиниң Россия империяси тәрипидин ишғал қилиниши. Уйғурларниң Қазақстан тәвәсигә аммивий түрдә көчүши (1871 – 1881-жиллар)....................211
5-БАП. Уйғур дөләтчилигиниң түзилиши вә тиклиниши.................223
6-БАП. Уйғурстанниң Хитай Чин ханданлиғи тәрипидин иккинчи қетим ишғал қилиниши (1877 – 1878-жиллар)....................239
7-БАП. 34 жиллиқ “жим-житлиқ”. Уйғурстанни Хитайниң йеңи өлкисигә айландуруш (1878 – 1912-жиллар)....................257

VIII ҚИСИМ

УМАК үчинчи басқучи (XX әсирниң 30-жиллиридин 40-жиллириниң ахириғичә)....................275
1-БАП. Уйғурстан әтрапидики геосәясий вәзийәт..............................275

2-БАП. Уйғурларниң Қумул қозғилиңи вә Шәрқий Түркстан Ислам Җумһурийитиниң қурулуши (ШТИЖ, 1933 – 1934-жиллар).............314
3-БАП. Уйғурларниң 1937-жили Шең Шисәй һөкүмитигә қарши миллий-азатлиқ күриши..370
4-БАП. XX әсирниң 30-жиллиридики миллий-азатлиқ һәрикәт лидерлириниң көз қарашлиридики панисламизм вә пантуркизм идеологияси..401
XX әсирниң 40-жиллиридики уйғурларниң миллий-азатлиқ күриши вә Шәрқий Туркстан Җумһурийитиниң қурулуши (1944 – 1949-жиллар)..444
1-БАП. Хитайдики һәрбий-сәясий җәриянлар (1937-жил июль – 1944-жил февраль), регионидики геосәясий вә һәрбий әһвал............444
2-БАП. Шең Шисәй – Уйғурстандики Хитайниң йеңи мустәмликә әнъәнисиниң асасчиси..456
3-БАП. Иккинчи дуния уруши жиллирида Уйғурстанда миллий-азатлиқ һәрикәтниң йүксилиши..471
4-БАП. Йошурун сәясий тәшкилатларниң Ғулҗида аммивий қозғилаңни тәйярлаштики роли. Ғулҗиниң азат болуши вә Шәрқий Түркстан Җумһурийитиниң қурулуши..482
5-БАП. Шәрқий Түркстан Җумһурийити Миллий Армиясиниң қурулуши вә униң җәңгивар һәрикәтлири..540
6-БАП. Москва билән Чуңчинниң Шәрқий Түркстан Җумһурийити үчүн мәхпий содилири. Уйғурстандики ғалибанә миллий-азатлиқ күрәшниң бәрбат болуши..562
7-БАП. Уйғурстан вәтәнпәрвәрлириниң демократия вә баравәрлик үчүн течлиқ күриши. Гоминдаңчиларниң иғвалири (1946 июль – 1947 июнь)..609

IX ҚИСИМ

УМАҺниң төртинчи басқучи (1950-жиллардин – һазирқи күнләргичә)..656
1-БАП. ШТҖ МАниң йоқитилиши, Уйғурстанда районлуқ автономияни қуруш үчүн шәрт-шараит яритиш бойичә җүргүзүлгән һәрикәт ХХҖ билән СССР оттурисидики шәртнамә.....................................657
2-БАП. Деханларни кооперацияләштүлүш, миллий мәсилә бойичә һәрикәт вә әксил инқилапчиларға қарши күрәш 671
3-БАП. ШУАРда "партиядики стильни түзитиш үчүн" "оңчи буржуа унсурлириға қарши күришиш" вә "үч қизил байрақ" һәрикәтлири

(1958 – 1960-жиллар) дәвридики ХКП сәяситиниң алаһидиликлири.....688
4-БАП. ХКПдики җиддий наразилиқлар, Хитай-Кеңәш мунасивәтлиридики боһран вә униң ШУАРдики ақивәтлири (1961 – 1965-жиллар)..708
5-БАП. Хитайниң “мәдәнийәт инқилави”, униң тәрәққияти вә ШУАРдики ақивәтлири (1966 – 1976-жиллар)..733
6-БАП. ХХҖниң Мавдин кейинки ихтисадий вә сәясий системисиниң тәрәққияти вә униң Шинҗаң-Уйғур Автоном Районидики ақивити (1978 – 1988-жиллар)..792
7-БАП. Уйғурстанни хитайлаштурушни җиддий овҗ алдуруш вә һазирқи заман миллий-азатлиқ һәрикәтниң өсүши (1989 – 2007-жиллар)..822